

AMEA Rayasət Heyəti

Azərbaycan Respublikası
Təhsil Nazirliyi

Azərbaycan Respublikasının
Mədəniyyət və Turizm Nazirliyi

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Yəhudi
Elmin Inkişaf Fondu

AMEA Nəsimi adına
Dilçilik İstitutu

AMEA Akademik Z.M.Binyagov adına
Şəhərinəşşaq İstitutu

AMEA Nizami adına
Ədəbiyyat İstitutu

“TÜRKOLOJİ ELMİ-MƏDƏNİ HƏRƏKATDA ORTAQ DƏYƏRLƏR VƏ YENİ ÇAĞIRIŞLAR” mövzusunda Beynəlxalq Konfrans

۱۰۰-۵۰

a b c c d e f g g h i j k l

Bakı şəhəri, 14-15 noyabr 2016-cı il

*Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında
Elmin İnkışafı Fondunun grant layihəsi çərçivəsində
(Grant: EIF-KETPL-2-2015-1(25)-56/46/5,
layihə rəhbəri - Möhsün Nağısoylu) təşkil olunaraq keçirilmişdir.*

I Türkoloji Qurultayın 90 illiyinə həsr olunmuş

**“TÜRKOLOJİ ELMİ-MƏDƏNİ
HƏRƏKATDA ORTAQ DƏYƏRLƏR
VƏ YENİ ÇAĞIRIŞLAR”**
mövzusunda Beynəlxalq konfransın

**MATERİALLARI
(II hissə)**

Bakı, 14-15 noyabr 2016-cı il

**“Elm və təhsil”
Bakı – 2016**

MÜNDƏRİCAT

BÖLMƏ 5 TÜRK LÜĞƏTÇİLİYİ, DİALEKTOLOGİYASI, QRAMMATİKASI

Karaimlər və onların dili	İsmayıł Kazımov, fil.ü.e.d., prof. (Azərbaycan)	5
Birinci Türkoloji Qurultay: Azərbaycan dilində lügətçilik və orfoqrafiya məsələləri	İsmayıł Məmmədli, fil.ü.e.d., prof.	9
Dədə Qorqud dastanlarının qavramlar dünyası, özəl mətnqurucu işarələri, semiotik kodları və konseptual-sintaktik quruluşu	Mehman Musaoğlu, fil.ü.e.d., prof.	12
Türkiye Türkçesinde bir yapım eki olaraq +da	Nesrin Bayraktar, Prof. Dr.	16
Семантические группы единиц с архисемой «мышление» в узбекском языке	Саодат Мухамедова, док. фил.наук, проф.	16
Türkologiyada kompüter dilçiliyi məsələləri	Kamilə Vəliyeva, fil.ü.e.d.	20
Şirvanda elm, Şirvanşahlar isə onun qoruyucusu rolunda	Nərgiz Əliyeva, t.ü.e.d.	25
Türkologiyada frazeologiya məsələsinə dair	Nəriman Seyidəliyev, fil.ü.e.d.	30
Özbək maarifçilərinin milli dil görüşləri (Mahmudxoca Behbudinin yaradıcılığı əsasında)	Yaşar Qasımbəyli, fil.ü.e.d.	36
Azərbaycan dilində orfofoniya məsələləri	Aqil Cəfərov, fil.ü.f.d., dos.	40
Müasir türk dillərində və dialektlərində feili bağlamaların şəxs və hal şəkilçiləri ilə işlənməsinə dair	Aynəl Məşədiyeva, fil.ü.f.d., dos.	43
Türkoloji dilçilikdə feillərin leksik-seməntik baxımdan qruplaşdırılmasına dair	Aytən Allahverdiyeva, fil.ü.f.d., dos.	48
Azərbaycan dilində konnotativ leksikanın milli-mədəni xüsusiyyətləri	Aytən Bəylərova, fil.ü.f.d., dos.	54
Türkologiyada yeni tipoloji araştırma istiqamətlərinin formallaşması haqqında (söz yaradıcılığının tədqiqində psixolinqvistik aspektli yanaşma tendensiyalarına dair)	Aytən Hacıyeva, fil.ü.f.d., dos.	58
Oğuz ve Kıpçak dillerinin fonetik və leksikolojik özellikleri (orta asır türk yazılı eserler temelində)	Bakutgül Kulzhanova, Associated professor	63

Oğuz qrupu türk dillərində tapmacaların onomastik sahəsi	Dürdanə Əliyeva, fil.ü.f.d., dos.	66
İşgal edilmiş Qarabağın antropotoponimləri və onların qrammatik-morfoloji xüsusiyyətləri	Elçin Məmmədov, fil.ü.f.d., dos.	67
Türk dillərində əvəzlik kateqoriyası: ənənə və müasirlik	Elnarə Əliyeva, fil.ü.f.d., dos.	70
İlyas Əfəndiyev dramaturgiyasında ekspressiv-emosional leksika	Flora Namazova, fil.ü.f.d., dos.	75
Tatarca-rusca və rusca-tatarca ikidilli lüğətlər	Gülnarə Əliyeva-Koşkun, fil.ü.f.d., dos.	79
Современная тюркская лексикография: новые тенденции и перспективы развития	Г.Н. Ягафарова, fil.ü.f.d., dos.	80
Ərzurum və Kars ağızları ilə Naxçıvan dialektində işlənən ortaq sözlər	İslam Hüseynov fil.ü.f.d., dos.	84
Səs sistemində variantlılıq və fonem mərhələsi	Kifayət İmamquliyeva, fil.ü.f.d., dos.	84
Noqay türkçəsinin fonetik quruluşu	Könül Səmədova, fil.ü.f.d., dos.	87
Azərbaycan dilində və Türkiyə türkçəsində abreviasiya hadisəsi sözyaratma üsulu kimi	Qətibə Mahmudova, fil.ü.f.d., dos.	90
Heydər Əliyev dilinin (nitqinin) leksikoqrafik tədqiqi türk lüğətçiliyinin aktual problemi kimi	Qurban Qurbanlı, fil.ü.f.d., dos.	93
Azərbaycan dilində məsdər, feili ad və feili ismin diaxronik-dialektoloji aspektləri	Qüdsiyyə Qəmbərova, fil.ü.f.d., dos.	97
Naxçıvan dialektinin lüğət tərkibində möişət terminləri	Nuray Əliyeva, fil.ü.f.d., dos.	101
Türk dillərində əvəzliklərin mətn yaradıcılığı funksiyası (problemə koqnitiv-linqvopraqmatik aspektdən yanaşma)	Məhəbbət Əsədova, fil.ü.f.d., dos.	106
Cəlil Məmmədquluzadənin ırsındə ana dili və əlifba məsələləri	Ramiz Qasımov, fil.ü.f.d., dos.	110
Dialekt fonetikasının tədqiqi tarixi	Rasim Heydərov, fil.ü.f.d., dos.	111
Dialekt sözlərin Azərbaycan mətbuatında işlənməsi	Sevinc Məmmədova, fil.ü.f.d., dos.	116
İtib getməkdə olan türk etnosları və onların dillərinin müasir dövrdəki vəziyyəti	Şəkər Orucova, fil.ü.f.d., dos.	118
I şəxs əvəzliyinin təkinin Azərbaycan və dünya dillərində müqayisəli tipologiyası	Teyyub Quliyev, fil.ü.f.d., dos	123
Türk dillərində fonetik hadisələr	Təranə Şükürlü, fil.ü.f.d., dos.	128

Mustafa Zəririn “Fütuhuş-Şam” əsəri və Azərbaycan dialektləri	Vahidə Cəfərzadə, fil.ü.f.d., dos.	132
Türkoloji dilçilikdə kəmiyyətin ifadəsi	Çinarə Qəhrəmanova, fil.ü.f.d.	136
Azərbaycan-türk televiziyalarının elm, təhsil, səhiyyə və maarifçilik verilişlərinin dili ədəbi dil normaları hüdudlarında	Fizuli Mustafayev, fil.ü.f.d.	140
Müasir ədəbi dilimizdə şivə izləri	Güntəkin Binnətova, fil.ü.f.d.	143
Əbdürrəhim bəy Haqverdiyevin türk dillərinin tarixinə dair əlyazmaları	Qətibə Vaqifqızı, fil.ü.f.d.	144
Anadolu ağızlarında və Azərbaycan ədəbi dilində paralel işlənən ortaqlıksız leksik vahidlər	Zabitə Teymurlu, fil.ü.f.d.	148
İran`da yaşayan halaçlar ve halaç türkçesi	Ziyafat Qasımovə, fil.ü.f.d.	153
XIX. Yüzyıl Tatarca-Rusca ve Rusça-tatarca sözlüklerə alınan diyalektik sözler	Alfiya Yusupova, fil.ü.e.d., prof.	158
Azərbaycan və Türkiyənin Qars vilayəti hidrooykonimlərində paralelizm	Çinarə Salahbanova	163
Saha türkçesinde sıfat fil ekleriyle kalıplılmış kelimeler	Doğan Çolak, doktorant	167
Azərbaycan dili Borçalı şivəsində işlənən sözlərin leksik mənənləri	Faidə Omarova, magistr	167
Способы выражения рода в арабском и азербайджанском языках	Fidan Vəliyeva, magistr	171
Orta əsrlər farsdilli lüğətlərdə türk leksikasının morfoloji xüsusiyyətləri	Günel Orucova, doktorant	173
Türk dillərində zaman anlayışı	İlahə Həsənova	177
Avropa dilçiliyində və türkoloji dilçilikdə sıfətin tədqiqi	Ləman Qasımlı	182
Kırım Tatar Türkçesinde tabu ve örtmeceler	Meryem Başkurt	186
Azərbaycan və alman dillərində mürəkkəb feillərə dair	Məlahət Məhərrəmova, fil.ü.f.d.	187
Bəkir Çobanzadənin “Türk-tatar dialektolojisi” əsərində türk dillərinin dialektoloji problemləri	Mətanət Əmrəhova, doktorant	188
Azərbaycan dilində antroponim və toponim tərkibli frazeoloji vahidlərdə müsbət və mənfi məna çalarlarının ifadəsi	Nüşabə Əsədova	193
“Bürhan-e qate”də türk leksemələri	Pərvin Əsədullayeva	196
Müstəqillik illərində Türkiyə türkcəsindən Azərbaycan dilinə keçən deyimlərin linqvistik təhlili	Rəhman Quliyev Dissertant	201

Şəmsəddin Sami yaradıcılığında “Qamusı-Türki” lüğəti	Rəna İskəndərli	205
XX əsrin əvvəllərində Azərbaycan uşaq ədəbiyyatının dilində arxaik leksika	Zümrüd Heydərova	208
Cəlil Məmmədquluzadənin bədii əsərlərində antroponimlərin işlənmə məqamları	Zülfüyyə Quliyeva (İbrahimova), dissertant	213
İctimai-siyasi leksikanın zənginlaşmə mənbələri (Azərbaycan və fransız dillərinin materialları əsasında)	Sevil Adıgözəlova	216
Azərbaycan dilinin orfoqrafiya lüğətlərinə dair məsələlər	Fidan Salayeva, fil.ü.f.d.	220
Gürcüstan ərazisində sözdüzəldici şəkilçilərin birləşməsi nəticəsində yaranan türkköklü etnotoponimlər	Hüsnüyyə Çobanova, dissertant	224
Zəncirvari mürəkkəb bütövlərdə davamlılıq prosesi	Səkinə Şərifova, dissertant	229
Türk dilləri V.V.Radlovun tədqiqat obyekti kimi	Vəfa Abdullayeva- Nəbiyeva, doktorant	231
Azərbaycan dili mətnlərinin məntiqi-semantik planda təhlili	Vəfa İbişova, dissertant	235

BÖLMƏ 6

TÜRK XALQLARININ ƏDƏBIYYATI VƏ FOLKLORU

Seyid Əzim Şirvaninin iki satirası haqqında	Alxan Bayramoğlu (Məmmədov), fil.ü.e.d., prof.	239
Ziya Paşa yaradıcılığında satira	Elman Hilaloğlu (Quliyev), fil.ü.e.d., prof.	242
Türkiye ve Azerbaycan arasında bir köprü: Hüseyin Cavid'in Uçurum adlı eserinin dram sanatı açısından tahlili	Siddika Dilek Yalçın Çelik, Prof. Dr.	249
Об изучении и интерпретации Навои	Шухрат Сирожиддинов, д.ф.н., проф. Гулбахор Ашуррова, к.ф.н., доц.	252
Türk xalqları ədəbiyyatında romantizm cərəyanının təşəkkül və inkişaf xüsusiyyətləri	Tahirə Məmməd, fil.ü.e.d., prof.	256
Ərəb şeirində qəhrəman türk əsgərinin tərənnümü	Vilayət Cəfərov, fil.ü.e.d., prof.	260
Əlişir Nəvai. “Məcalis-ün-nəfais” – Herat təzkirəcilik məktəbinin üçüncü əsəri	Almaz Ülvi (Binnatova), fil.ü.e.d.	263
Aşıq yaradıcılığı və dastanlarda “qırxlar” anlamı	Mahirə Quliyeva, fil.ü.e.d.	267

Türk dili və ədəbiyyatı Yusif Vəzir Çəmənzəminli yaradıcılığında	Nailə Səmədova , fil.ü.e.d.	270
XVII əsrde Azərbaycan-Türkiyə ədəbi əlaqələri barədə	Paşa Kərimov , fil.ü.e.d.	274
Əhməd Yəsəvinin bədii və fəlsəfi-dini irsi haqqında	Salidə Şərifova , fil.ü.e.d.	281
Füzuli ve Baki Divan'larında “ses” kavramı	Şəfəq Əlibəyli , fil.ü.e.d.	282
Fəcr-i ati ədəbi qrupu və Əhməd Haşim poeziyası	Aydan Xəndan , fil.ü.f.d., dos.	282
Osmanlı ədəbi irlisinin inkişafında önəmli rol oynayan azərbaycanlı şahnaməçi şair Nitqi Şirvani	Bilal Dədəyev , t.ü.f.d., dos.	287
Vücudnamələrin bədii-üslubi xüsusiyyətləri (ümumtürk ədəbiyyatı kontekstində)	Elmira Məmmədova-Kekeç , fil.ü.f.d., dos.	291
Şərqi Anadoluda yaşayan azərbaycanlıların folklorunda etno-psixoloji təzahürülər	Emin Ağayev , fil.ü.f.d., dos.	295
Azərbaycan-Türkiyə ədəbi əlaqələrinə bir nəzər (1990-2016-cı illər)	Eşqanə Babayeva , fil.ü.f.d., dos.	296
Yazılı folklor abidəsi “Kitabi-Oğuznameyi-Türki” ilə bağlı bəzi qeydlər	Əli Əliyev , fil.ü.f.d., dos.	300
Nizami Gəncəvinin türk mənşəyi, mənbələrə yeni bucaq altında baxış	Əzizağa Nəcəfzadə , fil.ü.f.d., dos.	304
Tatar atasözlerinin etnomedeni özellikleri	Gülnaz Mugtasimova , fil.ü.f.d., dos.	310
Firidun bəy Köçərli rus yazıçıları haqqında	Gülşən Bəşirova , fil.ü.f.d., dos.	310
Qədim türk epiq təfəkkürünün Qərbi Avropa eposlarında passionar rolunun komparativistika aspektindən dəyərləndirilməsi	Həmidə Əliyeva , fil.ü.f.d., dos.	311
Bəkir Çobanzadənin poetik yaradıcılığı	Xuraman Hümmətova , fil.ü.f.d., dos.	316
Məmməd Araz yaradıcılığı Türkiyə tədqiqatlarında	Nigar Sadıqzadə , fil.ü.f.d., dos.	320
Şark mütefekkiri (Maksud Şeyxzade portretine çizgiler)	Obid Shofiyev , fil.ü.f.d., dos.	321
Sosyalist realizminin gölgesinde yazılan edebiyat tarihlerinde tasnif, değerlendirme, dil ve üslup üzerine İsmail Hikmet Ertaylan'ın Azerbaycan ve Türk Edebiyatı Tarihləri Örneğinde	Parvana Bayram , fil.ü.f.d., dos.	324
Ulu öndər Heydər Əliyev “Kitabi-Dədə Qorqud” dastanları haqqında	Sevinc Əliyeva , fil.ü.f.d., dos.	325
Nəsimi şeirində türk etnonimləri (təxəyyül və tarixi gerçəklilikin inikas şəkilləri)	Səadət Şixiyeva , fil.ü.f.d., dos.	328

Türk dünyası mütefekkirleri Necip Fazıl Kısakürek ve Hüseyin Cavid yaradıcılığında “din-felsefe-tasavvuf” triadası	Səbirə Nemətzadə, fəl.ü.f.d., dos.	337
Modernist yaziçi Ədalət Ağaoğlunun hekayələrində sosial problemlər	Səriyyə Gündoğdu, fil.ü.f.d., dos. Ofelya Yunusova, dissertant	341
“Azərbaycan Yurt Bilgisi” dərgisində türk xalqlarının azadlıq mübarizəsinin bədii əksi	Afina Məmmədli (Barmanbay), fil.ü.f.d.	342
Fərman Kərimzadənin yaradıcılığında simvol sistemi	Aynur Xəlilova, fil.ü.f.d.	342
Türk soyadlı rus şairəsi və Daşkənd ədəbi mühiti	Aynur İsrafilova, fil.ü.f.d.	346
Andayın poeziyası	Barat Osmanova, fil.ü.f.d.	351
Hacı Bektaş Veli şeirində əski türk inancları	Fəridə Vəliyeva, fil.ü.f.d.	354
Prof. M.Fahrettin Kırzioğlunun Mustafa Kamal Paşanın Qars səfəri haqqında bəzi xatirələri	Xalidə Quliyeva-Qafqazlı, fil.ü.f.d.	355
Ət-Tənuixinin “Nişvarəl-muhadara” əsərində Türklər barədə hekayətlər	Xanımzər Kərimova, fil.ü.f.d.	357
Mehmet Akif Ersoyun yaradıcılığında Şərq və Qərb qarşidurmasının təzahür formaları	Leyla Kərimova, fil.ü.f.d.	358
İslamiyyətə qədər türk bədii nəstri	Maral Yaqubova, fil.ü.f.d.	359
Azərbaycan-türk ədəbi əlaqələri tarixindən	Məlahət Babayeva, fil.ü.f.d.	363
Əli Vəliyevin əsərlərində üslubi onomastika	Niyaməddin Haşimov, fil.ü.f.d.	364
Tofiq Fikrətin “Müntəxəb parçalar” toplusu (şairin Azərbaycan dilində nəşr olunan ilk poetik toplusu barədə	Rəşid Təhməzoğlu (Quliyev), fil.ü.f.d.	369
Görkəmli dövlət xadimi Heydər Əliyev Üzeyir bəy Hacıbəylinin ədəbi-nəzəri və publisistik yaradıcılığı haqqında	Salatın Əhmədova, fil.ü.f.d.	371
Türk ədəbi-bədii düşüncəsində Əhməd bəy Ağaoğlu imzası	Səba Namazova, fil.ü.f.d.	373
XX əsr Azərbaycan ədəbiyyatında qadın obrazlarının yaranmasında türk ədəbiyyatı ənənələri	Sədaqət Əsgərova, fil.ü.f.d.	378
Afət İlqızın hekayə yaradıcılığı	Sədaqət Qasımlı, fil.ü.f.d.	381
Türk şairlərinin yaradıcılığı “Şəlalə” jurnalında	Solmaz Həyatova, fil.ü.f.d.	385
Ural-Altay, şumer-hurrit dillərində mənanın gücləndirilməsi üsullarının mifoloji əsasları	Tahir Nəsib, fil.ü.f.d.	390
Obrazın milli mənsubiyətinin təqdimatında detal və təfərrüatın rolü (M.Auezovun “Abay” romanı əsasında)	Turan Teymurov, fil.ü.f.d.	395
19. yüzyılın sonu 20. yüzyılın başlarında Türk dünyasında aydınlanma hareketi	Zhala Babashova Kastrati, fil.ü.f.d.	398

Azərbaycan folklorunda Kərbəla mövzusu	Aysel Qəribli , doktorant	402
XIX əsrin sonu XX əsrin əvvəllərində türk qadın yazıçılarının yaradıcılığında ailə və qadın problemi	Humay Məmmədova , doktorant	404
Kazak Halk Kahramanı Zuvka Batır	Hüseyin Budak	407
Ə. Ağaoğlunun “Sərbəst fırqə xatirələri” əsərində Türkiyə gerçəklilikləri	Mədinə Karahan , doktorant	413
Türkdilli xalqların ədəbi əlaqələri və tərcümə işi	Cəmilə Fətiyeva , dissertant	418
Türk və fars mənbələri əruz haqqında	Elnurə Babayeva	423
Azərbaycan və türkiyə romanlarında ortaq multikultural dəyərlər	Xanım Abdullayeva	428
Yavuz Akpınarın düşüncəsində Türkiyə-Azərbaycan ədəbi əlaqələri	Pərvanə Kərimova , doktorant	432
Təmsil və nağıllarda müştərək motivlər	Sevinc Əliyeva , dissertant	432
Türkmen ata sözlerinde aile akrabalıq kavramı	Tuğba Bayrakdarlar , doktorant	437
M. İbrahimovun elmi araşdırışlarında Cəlil Məmmədquluzadə yaradıcılığı milli məfkurə və yeni tipli realist məktəbin nümunəsi kimi	Ülkər Baxşıyeva , doktorant	438
Mahtumkulu şiirinde dini-tasavvufi, tarihi-efsanevi şahislara telmih	Talat Özer	449
Tənzimət dövrü Türkiyə ədəbiyyatında nəşrin hədəfləri və nəticələr	Ülkər Səmədova , magistr	453
Hüseyin Cavidin dünyagörüşünün inkişafında Tofiq Fikrətin rolü	Ülviyyə Səmədova , magistr	457
Yahya Kamal Bayatlıının “Eğil dağları” əsərində milli mübarizə ideyası	Validə Şixəliyeva , magistr	461
Türk dünyasının “SİN ŞAIRİ” Tofiq Fikrət və Azərbaycan Ədəbiyyatı	Aynurə Babayeva , baş laborant	462
Dede-Korkut hikayelerine görə türklerde alp	Mazhar Narşap , tələbə	467

سەرەتەپەنەخىلە

a b c ç d e f g ğ h i j k l